

Nr 157

Utlåtande i anledning av väckt motion angående de frivilliga försvarsorganisationernas arbetsvillkor.

(1:a avd.)

I en inom andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm och fröken *Sandell* väckt motion (II: 430) har hemställts att de frivilliga försvarsorganisationerna i samband med en översyn av försvaret i dess helhet måtte bli föremål för en utredning och att arbetsvillkoren därvid måtte moderniseras.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen.

Över motionen har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttrande avgivits av *överbefälhavaren*. Detsamma bifogas, i vad avser av *överbefälhavaren* gjord sammanfattning (*Bilaga*).

Utskottet. Av *överbefälhavarens* yttrande framgår att översyn av personalbehovet mot bakgrund av frivilligorganisationernas uppgifter inom krigsmakten pågår. Denna översyn har bl. a. till ändamål att utnyttja den frivilliga personalen så rationellt som möjligt. *Överbefälhavaren* har vidare för avsikt att vidtaga eller föreslå åtgärder för att förbättra arbetsvillkoren och för att skapa bättre förutsättningar för ökad rekrytering av avtalsbunden personal.

Det må erinras om att 1960 års värnpliktsutredning enligt sina direktiv har till uppgift att bl. a. belysa möjligheten att med hänsyn till totalförsvarets behov samordna hemvärnets och de frivilliga försvarsorganisationernas utbildning och verksamhet i förhållande till den ordinarie utbildningen av värnpliktig personal. Såsom *överbefälhavaren* framhållit torde denna uppgift täcka även området för den i motionen begärda utredningen. Det förutsättes härvid, att i sammanhanget aktuella ekonomiska förhållanden beaktas. Enligt vad utskottet inhämtat kommer värnpliktsutredningen att behandla ifrågasvarande spörsmål efter det utredningen innevarande år avlämnat sitt huvudbetänkande.

Med hänsyn till det anförda och då det är att förvänta att även 1965 års försvarsutredning kommer att till behandling upptaga den i motionen väckta frågan anser utskottet, att någon särskild utredning i enlighet med motions-

yrkandet icke nu är påkallad. Motionen torde därför icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer,

att motionen II: 430 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 november 1965

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Närvarande: se under utlåtandet nr 156.

9. Sammanfattning

9.1. *Frivilligorganisationernas betydelse för och uppgifter inom totalförsvaret*

Den omfattande verksamhet för totalförsvaret som i dag bedrivs av frivilligrörelsen utgör ett bevis på vårt folks försvarsvilja. Frivilligorganisationerna bidrar därigenom till att lösa totalförsvarets främsta uppgift, nämligen den att vara fredsbevarande.

Den del av frivilligutbildningen som syftar till att öka de reservanställdas och de värnpliktigas förmåga att lösa uppgifter inom krigsmakten är speciellt viktig mot bakgrund av den relativt korta obligatoriska utbildningstiden.

Genom sin omfattande ungdomsverksamhet bidrar frivilligorganisationerna aktivt till den svenska ungdomens medborgarfostran.

Behovet av frivillig personal för totalförsvaret är och kommer även i en framtid att vara stort, trots att befattningar för sådan personal i krigsorganisationen kommer att minska något.

9.2. *Frivilligorganisationernas möjligheter att lösa ålagda uppgifter*

Frivilligorganisationernas möjligheter att kvantitativt motsvara de krigsorganisatoriska kraven har på senare tid minskat och kommer sannolikt — om ej åtgärder vidtas — att ytterligare nedgå. Jag finner denna utveckling bekymmersam eftersom den menligt inverkar på i första hand krigsförbandens effektivitet men även på möjligheterna att genomföra en snabb och effektiv mobilisering.

Orsakerna till bristerna är att söka *dels* i ett något minskat intresse för frivilligt försvarsarbete, *dels* i svårigheter att tillräckligt stimulera ledande funktionärer för aktiva insatser vad beträffar bl. a. rekrytering och utbildning, *dels ock* i vissa ekonomiska förhållanden som berör den enskildes tjänstgöring och utbildning.

Trots stora ekonomiska bidrag och arbetsinsatser från de olika frivilligorganisationernas och de enskilda medlemmarnas sida räcker för närvarande icke resurserna till för den intensifierade rekrytering och utbildning som krävs för att täcka behovet av avtalsbunden personal att ingå i krigsorganisationen. Detta torde vara den viktigaste förändringen av de förhållanden vilka låg till grund för kommitténs för frivilligt försvarsarbete betänkande.

9.3. *Förslag till åtgärder för att förbättra arbetsvillkoren*

9.3.1 *Ersättning vid utbildning och tjänstgöring*

a) De belopp som för närvarande utgår till frivilligpersonal bl. a. vid utbildning för krigsplacering inom krigsmakten (Kbr 17/5 1963 p B, I, 1) avser att ersätta den enskilde för dennes merutgifter i samband med tjänstgöring på annan plats än hemorten. De bör därför ej vara skattepliktiga. Jag har i enlighet härmed hos Kungl. Maj:t anhållit att dagarvodena skall befrias från skatt och att de erhåller formen av traktamente.

På längre sikt bör detta regleras genom en omarbetning av nu gällande bestämmelser för frivilligtjänstgöring. Jag har under hand inhämtat att en granskning av dessa bestämmelser — i syfte att förbättra arbetsvillkoren — för närvarande pågår vid försvarets civilförvaltning, som senare kommer att inkomma med förslag till ändrade bestämmelser härvidlag. Härigenom torde möjligheterna för den enskilde att frivilligt tjänstgöra i sin krigsbefattning komma att förbättras, vilket jag anser är väsentligt för att åstadkomma tillräcklig samträning av förbanden i vilka krigsfrivilliga ingår.

b) Rätten till lön med B-avdrag bör utsträckas till att omfatta även utbildning inom andra grenar av totalförsvaret än krigsmakten. Denna fråga kommer jag att ta upp med de civila totalförsvarsmyndigheterna.

c) Jag anser det väsentligt att statsmedel helt eller delvis utgår för utbildning av B-personal.

d) Från IV. huvudtiteln utgår för närvarande bidrag till såväl administration, rekrytering och upplysningsverksamhet som för utbildning. Från övriga huvudtitlar, inom vilkas ansvarsområden frivilligorganisationerna ställer personal till förfogande i händelse av krig, utgår emellertid för närvarande anslag huvudsakligen för utbildning. Jag anser att det statliga bidraget från övriga huvudtitlar även bör utgå för administration samt rekryterings- och upplysningsverksamhet i större omfattning än vad som hittills varit fallet. Jag avser att ta upp denna fråga med vederbörande totalförsvarsmyndigheter.

9.3.2 Ersättning till funktionärer

Jag avser att fr. o. m. budgetåret 1967/68 föreslå en höjning av statsbidragen så att möjligheterna till ersättning för de aktiva funktionärerna för deras egna utgifter i samband med arbete för totalförsvarets räkning ökar. Ersättningen avses bli av samma storleksordning som den vilken för närvarande utgår till hemvärnscheferna (500:——750:—/år). Jag är av den uppfattningen att denna ersättning utgör ett minimum och får betraktas som ett första steg för att förbättra arbetsvillkoren för nyssnämnd personal. Jag är beredd att fördela de för den föreslagna ersättningen erforderliga medlen inom aktuella kostnadsramar.

Huvuddelen av frivilligorganisationerna ansluter sig till detta förslag, medan Sveriges lottakärer (SLK) anser att en ersättning av denna storleksordning icke är tillräcklig.

Även enligt min mening kommer det att bli erforderligt att efter hand åstadkomma vissa ytterligare förbättringar beträffande frivilligorganisationernas ekonomiska villkor. Jag är övertygad om att förbättringar för exempelvis ett visst antal aktiva funktionärer kan åstadkommas utan att frivilligtankens grundläggande betydelse inom organisationerna skjutes i bakgrunden. De förslag, som jag berört i detta yttrande, får därför ses som ett första steg i denna riktning.

9.3.3 Förbättrad rekrytering

Genom de förbättringar som redovisas ovan under 9.3.1—9.3.2 förbättras även möjligheterna till rekrytering. Åtgärder bör dock även vidtas för ökad samverkan och ökat samarbete på detta område mellan de militära förbanden (motsv) och frivilligorganisationerna. Jag avser att närmare undersöka vilka förändringar till det bättre som kan vidtas härvidlag.

9.4. Fortsatt utveckling

En översyn av personalbehovet mot bakgrund av frivilligorganisationernas uppgifter inom krigsmakten pågår för närvarande. Denna översyn har bl. a. till ändamål att utnyttja den frivilliga personalen så rationellt som möjligt.

Vissa åtgärder — vilka jag tidigare berört i mitt yttrande (skattefrihet för dagarvoden, höjt penningbidrag, utökad rätt till lön med B-avdrag, statsmedel för utbildning av B-personal, ökade anslag från övriga huvudtitlar för administration, rekryterings- och upplysningsverksamhet och ersättning till vissa funktionärer) — kommer av mig att vidtas eller föreslås för att förbättra arbetsvillkoren och för att skapa bättre förutsättningar för ökad rekrytering av avtalsbunden personal. Jag kommer dessutom att — i samråd med organisationerna — överväga vilka ytterligare åtgärder av organisatorisk och ekonomisk art som kan vidtas för att underlätta frivilligverksamheten.

Det är av väsentlig betydelse att frivilligorganisationernas ledningsorgan är rationellt organiserade och kontinuerligt anpassade till aktuella krav. Detta är också en strävan hos organisationerna. Jag är för min del alltid beredd att stödja denna rationaliseringsverksamhet.

Enligt direktiv för 1960 års värnpliktsutredning (VU 60) skall utredningen belysa möjligheten att med hänsyn till totalförsvarets behov samordna hemvärnets och de frivilliga försvarsorganisationernas utbildning och verksamhet i förhållande till ordinarie utbildning av värnpliktig personal. Jag finner att den uppgift som VU 60 sålunda fått täcker även området för den av motionärerna begärda utredningen. Jag vill dock understryka angelägenheten av att utredningen härvidlag beaktar de ekonomiska förhållanden som jag berört i detta yttrande.

Mot bakgrunden av de anförda synpunkterna anser jag att någon särskild utredning utöver VU 60 f. n. ej är påkallad.

Jag bedömer att de faktorer som legat till grund för detta mitt yttrande och vilka jag jämförelsevis utförligt redovisat även kan tjäna som underlag för 1965 års försvarsutrednings ställningstagande i detta hänseende.

Överstyrelsens för Sveriges lottakårer svar på av mig ställda frågor bifogas (bilaga 9)¹.

T. RAPP

Överbefälhavare

Carl Eric Almgren

¹ Ej här medtagen.